

Poznań 28.02.2021.

Prof. AWF dr hab. Małgorzata Bronikowska
Akademia Wychowania Fizycznego
im. Eugeniusza Piaseckiego
w Poznaniu

Recenzja
Rozprawy doktorskiej mgra Bartosza Urbańskiego
pt.: *Preferowane sporty zespołowe a aktywność fizyczna młodzieży,*
napisana pod opieką dr hab. Doroty Groffik w AWF w Katowicach.

Aktywność fizyczna (AF) w każdej kategorii wiekowej jest niezmiernie ważnym aspektem życia człowieka. Szczególnie w czasach obecnych zdaje się być kluczowa. Nie jest tajemnicą, że już od dłuższego czasu zmagamy się (na skalę globalną) z pogłębiającą się deprawacją ruchową dzieci i młodzieży. W tym kontekście przedstawiona do recenzji, poprawiona rozprawa doktorska wydaje się niezmiernie ważna. Stanowi ona bowiem próbę głębszego dociekania powodów (nie)podjęcia przez młodzież AF. W tym celu Autor dysertacji podjął się poszukania korelacji pomiędzy poziomem jej podejmowania przez młodzież a ich deklarowanymi preferencjami form jej podejmowania. Analizy takie stają się jeszcze istotniejsze i szczególnie aktualne w obecnej ‘pandemicznej’ sytuacji, w której AF, jak wskazują ostatnie doniesienia naukowe odgrywa jedną z kluczowych ról w życiu każdego człowieka. Przedstawione w niniejszej pracy wyniki badań pozwalają na poznanie wycinka uwarunkowań wpływających na poziom uczestnictwa w AF młodzieży, co może w przyszłości przełożyć się na poziom aplikacyjny/poprawę warunków podejmowania przez młodzież AF. W tym sensie Autor podjął się odpowiedzi na cztery postawione przez siebie pytania badawcze, które dotyczą kolejno: 1) różnic międzyplciowych między odsetkiem uczestniczących i nieuczestniczących w sportach zespołowych; 2) różnic między preferującymi a niepreferującymi sporty zespołowe w kontekście rekomendacji podejmowania AF; 3) innych form AF w których uczestniczyli badani. Doktorant jednak zrezygnował z wcześniej sformułowanych trzech hipotez, choć wcześniej uzasadnił potrzebę ich zastosowania, odpowiednio wyselekcjonowaną i wykorzystaną literaturą tematu.

Koncepcja pracy

Przyjęta przez Autora koncepcja rozprawy w opinii recenzenta jest poprawna. Struktura oraz proporcje poszczególnych jej rozdziałów właściwe. Praca składa się kolejno z: Wprowadzenia (ss. 7-30), Metodologii Badań (ss. 31-37), Analizy wyników (ss. 38-105), Dyskusji (ss. 106-125) oraz Wniosków (ss.126-130). Recenzent zwrócił szczególną uwagę na

dołączony do pracy (w części końcowej, ss. 131-135) „Słownik najważniejszych pojęć użytych w pracy”, w którym odpowiednio definiuje on lub wyjaśnia najważniejsze pojęcia wykorzystywane w całej pracy oraz rzadko podawane w innych pracach doktorskich „Ograniczenia pracy badawczej” (które traktuję jako ag. *Limitations*). Zabieg ten wskazuje na, jeszcze cały czas rzadką umiejętność dostrzeżenia słabych stron własnych badań. To dobry prognostyk na przyszłość. Ogólnie rzecz ujmując, praca została przygotowana bardzo przejrzyście, choć nie uniknięto w niej błędów i braków, które jednak nie przesadzają o jakości tejże.

W pierwszej kolejności Autor przedstawia założenia teoretyczne podjętej problematyki badawczej, opisując je na tle wyselekcjonowanej, obszernej analizy literatury przedmiotu. Swoje rozważania rozpoczyna od wykorzystania modelu społeczno-ekologicznego, stanowiącego podstawę teoretyczną dla promocji zdrowia, w którym to AF pełni nieprzecenioną rolę. W dalszej części Doktorant podjął się opisu i wyjaśnienia najważniejszych w jego odczuciu mechanizmów działania poszczególnych czynników, wpływających na stan podejmowania przez młodzież AF. Następnie przedstawia opis i wyjaśnienie wybranych wytycznych/rekomendacji WHO i innych instytucji, dla których sama AF oraz zdrowie w odniesieniu do AF są ważkie w rozumieniu ogólnospołecznym a nawet cywilizacyjnym. Wykorzystując ten opis jako tło obecnej, ogólnej sytuacji, Autor dokonał analizy literatury wskazującej na szerokie możliwości wykorzystania formalnej a zaraz potem nieformalnej edukacji do AF. Całość części teoretycznej zamyka podrozdział poświęcony ogólnemu opisowi preferencji sportowo-rekreacyjnych. Zabieg ten zastosowano, jak domyśla się recenzent, w celu wskazania poziomu zainteresowania młodzieży preferowanymi dyscyplinami sportu.

W pierwszej części pracy zawartej na 23 stronach maszynopisu Autor przedstawia globalną sytuację wynikającą z zaburzenia równowagi pomiędzy czasem spędzonym biernie przez populację nastolatków w porównaniu do częstotliwości podejmowania przez nich AF. Korzystając z roli recenzenta pragnę w tym miejscu zwrócić uwagę, że moja wcześniejsza prośba (umieszczona w poprzedniej recenzji) dotycząca uzupełnienia braków w referencji dla wyjaśnianej kwestii lub powoływanie się wyłącznie na mniej już aktualne dane została w dużej części spełniona. Nadal jednak są miejsca, w których warto było powołać się na najnowsze doniesienia dotyczące podjętego tematu. Jest to o tyle ważne, że warunki zarówno środowiskowe jak i społeczne ulegają bezustannym, dynamicznym zmianom, które wpływają również na inny obraz uzyskanych wyników badań. Aby te były w pełni porównywalne i wiarygodne, wymagają ciągłego, baczego monitorowania najnowszych, opublikowanych

danych. Zatem moja sugestia, aby przyjąć zasadę powoływania się na prace nie starsze niż 5 lat od momentu rozpoczęcia pisania pracy została uzupełniona częściowo.

Pragnę podkreślić, że Autor ustosunkował się do wcześniejszych uwag recenzenta odnośnie wsparcia swoich wcześniejszych informacji w oparciu o Ustawę o Sporcie z 25 czerwca 2010, mówiącą o obowiązku dbałości o AF na poziomie indywidualnym/obywatelskim. Jednocześnie przyjmuję, że Autor uzyskał zgodę autorów na wykorzystanie ryciny 1. W dalszej części opisującej determinanty AF Doktorant opisuje czynniki demograficzne mające wpływ na AF, potwierdzając je stosownymi referencjami (za sugestią recenzenta) podając wcześniej brakujące odniesienie do najnowszych danych GUS dotyczących tej determinanty. Recenzent zauważa również wiele korzystnych dla pracy zmian w podrozdziale 1.3 (s. 14.) Doktorant uzupełnił tekst o aktualne referencje dotyczące chłopców wieku dorastania. W ten sposób Autor osiągnął dopełnienie całości. Recenzent dostrzega też stosowne zmiany w dalszej części tekstu, dotyczące weryfikacji i uzupełnienia wcześniej użytej informacji o genezie powstawania i ewolucji proponowanych rekomendacji podejmowania przez polską młodzież AF na przestrzeni wieków.

Podtrzymuję opinię o wyróżnieniu mnogości podanych przykładów odnoszących się do wytycznych określających poziomy podejmowania AF. Dla zainteresowanych tematyką ta część może okazać się swego rodzaju kompendium wiedzy na ten temat. Przy tym jednak cały czas trudno się do końca zorientować, jak Recenzentowi się zdaje (chyba, że mu gdzieś to umknęło), do której z podanych rekomendacji Autor zdecydował się odnosić swoje wyniki badań po analizie? Kolejne akapity poświęcono krótkiemu opisowi programu *Healthy People 2020*. Recenzent chętnie pozna opinię Doktoranta odnoszącą się do istniejących przykładów lub podania potencjalnych propozycji wypełniania podobnych celów w obrębie szeroko rozumianej kultury fizycznej (tj. WF, turystyka i rekreacja, rehabilitacja, sport) w Polsce. Warto zauważyć, iż po uwadze recenzenta dotyczącej strony 23. Autor uzupełnił tekst o doniesienia naukowe pochodzące z różnych regionów świata, a dotyczące nadużycia senenterii wśród dziewcząt.

Ciągle jeszcze w części 1.4. brakuje choćby kilku zdań dotyczących charakterystyki badanego regionu w kontekście dostępnej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oraz zajęć zorganizowanych/najczęściej proponowanych w tym regionie. Byłoby to kompatybilne z wykorzystaniem zaproponowanego w pracy modelu społeczno-ekologicznego. Gdyby przeprowadzić podobne badania w innym regionie Polski (np. w Wielkopolsce, w województwach nadmorskich itd.) wyniki mogłyby być zupełnie inne, jeśli chodzi o

preferencje co do dyscyplin sportowych. Wynikać to może właśnie z innych warunków społeczno-ekologicznych.

Mimo danej szansy na poprawienie pracy, recenzent jeszcze widzi wiele drobnych uchybień (szczególnie natury edytorskiej) w przedstawionym tekście. Jednocześnie stwierdza, że nie obniżają one merytorycznej jakości tej części, dlatego też ocenia ją **pozytywnie, dostrzegając przy tym wiele cennych poprawek na tym etapie, które wzbogaciły treść przygotowanej pracy.**

Cel badań, materiał i metodyka badań, wyniki

Autor przeformułował tę część, pozostawiając jedynie: cele pracy oraz cztery pytania badawcze. Zrezygnował natomiast z wcześniej postawionych czterech hipotez, które powstały w oparciu o wcześniejszy przegląd literatury przedmiotu. W mojej opinii nie było potrzeby rezygnowania z tychże, szczególnie, że jak przypuszczam, Autor będzie chciał dalej publikować wyniki swoich badań w czasopismach, które często wymagają formułowania hipotez. Materiał badawczy oraz wykorzystane metody opracowania materiału badawczego nie budzą większych zastrzeżeń. Wyniki badań pomieszczono na ponad 70. stronach w sposób nad wyraz szczegółowy i wystarczająco czytelny, pomocny do dalszych, ewentualnych opracowań w formie artykułów naukowych.

Na uwagę, a tym samym wyróżnienie zasługuje bardzo korzystana (duża liczebnie) grupa badawcza. W obecnych czasach to nieczęsta lecz bardzo pożądana wartość dla opracowania rzetelnych obliczeń statystycznych oraz ich wyników do późniejszego publikowania.

Z obowiązku Recenzenta jestem jednak zmuszona podać również pewne niedociągnięcia bądź nieścisłości, które postaram się podać w porządku chronologicznym. Proszę traktować je w kategorii życzliwych uwag i sugestii do przemyślenia i ewentualnego wykorzystania ich w dalszej pracy badawczej i publikacyjnej.

Nadal w tabeli 1 na s. 32 Autor nie umieścić symbolu N oznaczającego kolejno: liczbę przebadanych chłopców i dziewcząt. Nieco niżej (s. 33) Doktorant pisze: „Każdej AF, która nie została zaznaczona na pierwszych pięciu miejscach była przydzielona średnia liczba punktów kolejnych możliwych wyborów...” Nie do końca rozumiem to objaśnienie, proszę więc o jaśniejsze wytłumaczenie.

Pozostaję niezmiennie przy stanowisku (mimo że są to niuanse), że warto w przyszłości zadbać o odpowiedni i ujednolicony zapis używanych przez badacza skrótów, które najpierw podajemy w pełnym zapisie np. Aktywność Fizyczna, po czym w nawiasie zapisujemy (AF) i od tego momentu używamy już tylko tego skrótu. Dotyczy to wszystkich innych, często używanych w

tekście wyrażen jak np. IPAQ-Long (IPAQ-L, którego zapis cały czas nie jest jednolity; raz zapisane w całości, innym razem z użyciem wielkiego ‘L’, innym z wykorzystaniem małej litery ‘l’ a jeszcze w innym miejscu z pominięciem jej) itd. Dodam tylko, że taka dyscyplina jest niezmiernie przydatna przy przygotowywaniu prac publikacyjnych do wysoko punktowanych czasopism, które są wrażliwe na ten aspekt.

W podrozdziale 3.3 spotykam się z nowym zapisem dotyczącym charakterystyki badanych klas, a właściwie tych, które zostały z zasady wyłączone z badań. Autor posługuje się pojęciami: „sportowe i usportowione” (s. 36) co zdaje się brzmieć poprawniej niż wcześniej zaproponowane wyrażenia. Cieszy fakt, że Doktorant wziął pod uwagę wcześniejszą sugestię recenzenta i dodał ważne z formalnego punktu widzenia reguły prowadzonych badań (wedle zasady poszanowania dobrowolności udziału w nich).

Nadal uważam, że opisując metody statystyczne dobrze podać referencje odnoszące się do narzędzi, które służyły do obliczeń statystycznych badań, tu np. Statistica 13.1 (StatSoft, Kraków, Poland) i dla SPSS 18. Zagraniczne wydawnictwa wymagają takiego zapisu, warto więc pamiętać o tym w kontekście rzetelnego podawania referencji. Dostrzegam też, że w tej części umieszczono zdefiniowane/określone zmienne, które wcześniej były umieszczone mniej szczęśliwie we wcześniejszej części pracy.

Nadal uważam, że obecny podrozdział 4.1.1 winien znaleźć się przed przedstawieniem wyników w podrozdziale 4.3. Wówczas Czytelnik miałby pełniejszy obraz osiągniętych wyników. Łatwiej byłoby zrozumieć skąd taki zabieg badania preferencji głównie opartej na piłce nożnej i piłce siatkowej.

Pomimo wyżej wyszczególnionych niedoskonałości Recenzent **pozytywnie ocenia opis celu badań, materiału i metod badań. Pozytywnie również ocenia analizę wyników badań.**

Dyskusja i wnioski

Czytając założenia teoretyczne pracy, przygotowane starannie, na podstawie obszernej analizy literatury przedmiotu, niezwykle szczegółowo opracowane i przeanalizowane wyniki badań, Recenzent spodziewał się odważnej, dojrzałej i szerokiej dyskusji. I nie zawiodł się.

Jeśli miałabym jako Recenzent oceniać, porównując poszczególne części pracy, DYSKUSJĘ oceniłabym najwyżej. Tu ewidentnie widać końcowy, dojrzały etap pracy naukowej. Doktorant wyjaśnia kolejno uzyskane wyniki odnosząc je do dokładnie i trafnie

dobranej literatury przedmiotu jednak nie zawsze z możliwie najaktualniejszych doniesień naukowych.

Jeśli idzie o sformułowane wnioski, w pełni odpowiadają na założone w części metodologicznej cele i postawione problemy badawcze bez zbędnego i sztucznego ich rozwlekania. Dodatkowo ostatni, 6. (s. 129-130) stanowi niejako podsumowanie całej pracy badawczej a zarazem rodzaj REKOMENDACJI wyjaśniającej, że „Charakterystyczną cechą preferencji sportowo-rekreacyjnych jest tendencja do ich zmian. Wiąże się to z nowymi trendami w sporcie i rekreacji oraz turystyce. Zaleca się, aby diagnoza preferencji uczniów była wykonywana częściej, a nawet by zaproponowana w badaniach ogólnodostępna platforma INDARES była odwiedzana regularnie nie tylko przez uczniów, ale również nauczycieli, a kwestionariusz sportowych zainteresowań powinien być wypełniany regularnie ze względu na ciągłe zmiany preferencji młodzieży, które szczególnie widoczne są w okresie dorastania. Oczekiwane efekty mają uświadomić, iż diagnoza preferencji sportowo-rekreacyjnych wymaga przemyślanej i odpowiednio przygotowanej strategii działania i jest procesem ciągłym. Wpływ na to mają m.in. zmieniające się czynniki środowiskowe i społeczne skłaniające do weryfikacji zastosowanych kwestionariuszy, aby informacje jak najbardziej odpowiadały rzeczywistości” (s. 130).

Konkludując, dysertacja doktorska Pana magistra Bartosza Urbańskiego napisana pod opieką Pani profesor AWF dr hab. Doroty Groffik jest pełnowartościową pracą naukową gotową na podjęcie dalszych kroków w celu upowszechniania zebranych wyników.

Recenzent zauważa jeszcze wiele niedociągnięć w kontekście literówek oraz innych, edytorskich błędów, uważa je jednak za mało istotne i nie wpływające na merytoryczną ocenę przygotowanej do obrony doktorskiej pracy.

Wnioski końcowe

Rozprawa doktorska Pana mgra Bartosza Urbańskiego stanowi **interesujące podejście do badań oparte na rzetelnie przygotowanych i wnikliwie przeprowadzonych badaniach**. Korzystając z przywileju Recenzenta oceniam ją bardzo pozytywnie jako oryginalną i bardzo pracowitą (zwłaszcza podczas realizacji/zbierani danych, a później szczegółowej analizy badań). Moje krytyczne uwagi, często czysto techniczne, nie umniejszają wartości przedstawionej do recenzji pracy, a podyktowane są jedynie życzliwą sugestią na potrzeby upowszechniania opracowanych wyników w czasopiśmie wysoko punktowanym, do czego szczerze namawiam. W związku z powyższym, stwierdzam, że oceniana przeze mnie

rozprawa doktorska spełnia wymogi stawiane dysertacji doktorskiej i wnoszę do Senatu Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach o dopuszczenie pana magistra Bartosza Urbańskiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Małgorzata Bronikowska